

Оксана СПИРИДОНОВА

ВТІЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ МАЛОКОМПЛЕКТНОЇ ШКОЛИ

*«Хто намагається розібратися в хорошому й поганому
на своїх уроках, в своїх стосунках з вихованцями,
той вже досягнув половини успіху».*

Василь Сухомлинський

Педагогічна спадщина Сухомлинського – явище унікальне, що не піддається впливу часу, провідне місце в якому займає ідея гуманізму, людяності і доброчинності, що було, є і буде актуальним в усі часи. В центрі освітнього процесу, за Сухомлинським, – особистість. А це одна із складових моделі випускника НУШ. Тому можна стверджувати, що педагогічні ідеї Василя Олександровича цілком сучасні. Основа концепції великого педагога – повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір, виховання у кожного вихованця поваги до самого себе. На його думку, повага до людської гідності і виховання самоповаги є сферою педагогічної творчості і великого інтелекту педагога: «Щоб бути гуманним, потрібно знати душу дитини»; «У школі має панувати дух поваги до людської гідності»; «Школа – святе місце гуманності, добра та правди»; «Справжня гуманність означає передусім справедливість як поєднання поваги з вимогливістю»; «Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання»; «У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні» [6].

Відповідно до закону України «Про освіту», метою освітньої діяльності є всебічний розвиток особистості, покликаний зробити випускника конкурентноздатним. І в цьому концепції В.О. Сухомлинського і НУШ перекликаються. Підтримую думку Василя Олександровича: для того, щоб дитина відчула цінність здобутих знань та вмій, її треба спонукати до самостійної пізнавальної діяльності, до самоосвіти з молодшого віку, формуючи в неї допитливість. Однозначно,

що навчання повинно бути для дитини не повинністю, а радісною працею. Праця не може бути покаранням, вона повинна бути вмотивованою діяльністю, лише тоді буде позитивний результат. Дитина повинна знати, що і для чого їй буде потрібно, має бути сформована потреба в праці, в самовдосконаленні, саморозвитку, самореалізації.

Реалізацію поставленої мети здійснюють через впровадження використання методу проєктів. Саме слово «проєкт» у перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед, задум, план» тощо. Ідея включення проєктної

діяльності в освітній процес вперше була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї більше століття тому. В.О. Сухомлинський переосмислив і розширив поняття, сформулював свою основну ідею – проєктування людини. Проєктування в загальному його розумінні – це науково обґрунтована побудова системи параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану існуючого проєкту. Проєктування – особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження [7].

Німецький педагог А. Флітнер визначив проєктну діяльність як освітній процес, у якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herz und Hand»), тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті [7].

Використання методу проєктів в освітній діяльності дає свої результати – вміння, які набувають учні:

- планувати свою роботу, попередньо пропраховуючи доцільність та можливі

результати;

- використовувати багато джерел інформації, самостійно збирати інформацію та обробляти її;
- аргументувати свою думку та приймати рішення;
- продуктивно комунікувати (розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним);
- створювати «кінцевий продукт» – матеріальний носій проєктної діяльності;
- презентувати створене перед аудиторією;
- здійснювати самооцінювання та взаємооцінювання.

Під час організаційно-підготовчого етапу роботи над проєктом разом з учнями обов'язково складаємо інтелектуальну карту на виготовлення проєктного виробу, обґрунтовуємо доцільність виготовлення виробу, особливості конструкції, функціональність, вимоги до виробу, можливі та доступні матеріали, технології, види оздоблення, визначаємо необхідні інструменти. Саме в колективній роботі діти вчаться аргументувати свою думку, позитивно взаємодіяти один з одним (це актуально в умовах малокомплектної школи).

На конструкторському і технологічному етапах переважає індивідуальна робота (рідко – робота в парах), оскільки рівень готовності дітей до проєктної діяльності різний, використовуються різні технології і матеріали, потрібна різна підготовча робота. У процесі роботи над проєктом пропоную розв'язувати проблемні питання (наприклад: «Чим можна замітити даний матеріал, щоб зберегти необхідні властивості виробу?»; «Чому не можна застосувати термоклей у підставці під гаряче?» і т. д.).

Конструюємо тільки корисні речі, необхідні і функціональні, якими користуються вдома чи в школі. Це обов'язкова умова проєктної діяльності. Таким чином діти вчаться мислити, самостійно приймати рішення, а не просто відтворювати, виготовляти виріб, не чекаючи готового «рецепту» від учителя. А це, на думку Великого Педагога, надзвичайно важливо. Василь Олександрович радив: «...бережіть дитячий вогник допитливості, жадоби до знань. Єдиним джерелом, яке живить цей вогник, є радість успіху в праці, почуття гордості трудівника» [1, 175].

Завжди наголошую про необхідність полюбити свою роботу, відчутти радість від своєї праці, як писав В.О. Сухомлинський, і тоді результат однозначно буде позитивним. «Праця – це одне з найчистіших і найшляхетніших джерел емоційного стану, радості діяння, творення. Думка, що народжена, збуджена, витончена в праці, стає радісною, оптимістичною» [2].

Для забезпечення безпечної праці при одночасному використанні різних технологій окремими учнями використовую поділ на групи (пари) за «умовно подібними» технологіями – за однаковими технологічними процесами чи використовуваними інструментами (наприклад, різання паперу і різання тканини, склеювання паперу і склеювання фанери, в'язання спицями і виготовлення паперових трубочок і т. д.). Як правило, таких груп одержується 2-3, інструкції з охорони праці опрацьовуються в групах. Заключний етап проводжу переважно у вигляді ділової гри, де діти самостійно розподіляють ролі, презентують та рекламують свої вироби. Ця основа сприяє формуванню вільної творчої особистості. В. О. Сухомлинський був переконаний, що творчість не приходить до дітей з якогось натхнення, тому творчості потрібно вчити. Крім цього В.О. Сухомлинський писав, що в школі повинен бути інтелектуальний фон, середовище, яке розвиває і виховує дух допитливості. Постійна можливість дитини реалізувати себе в різних видах діяльності має неабияке значення для формування творчих здібностей [3, 566].

Сьогодні метод проєктів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне життя, які проєктують у навчанні. Метод проєктів дозволяє учням навчатися на власному досвіді й досвіді інших у конкретних справах і приносить задоволення учням, які бачать продукт власної праці. Адже В. Сухомлинський був переконаний, що творчість починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу [5].

За методикою І.Д. Тарасової «Проєкт» – це п'ять «П»: проблема – проєктування (планування) – пошук інформації – продукт – презентація, портфоліо, тобто тека, у якій зібрані усі робочі матеріали, у тому числі чернетки, щоденники, плани, звіти і ін.» [7].

Окрім проєктування на уроках технологій учні залучаються до участі в стратегічних проєктах нашого ліцею: «Безпека і комфорт у школі», «Особливі діти в школі – тонкощі взаємодії», «Landscape ліцею», «Поступ» – базисна система оцінювання в ліцеї», «Дослідники в дії», «Творимо дива разом», «Осередок патріотів», «Шкільна медіагрупа «Wi-Fi», «Ліга випускників», «Екологічний стартап» та ін. Ці проєкти не обмежуються діяльністю учнів одного класу. До них часто залучаються учні декількох класів та група

педагогів. Зацікавлені батьки та громадськість не відокремлені від освітнього процесу ліцею, а, навпаки, інтегрують урочну і позаурочну діяльність. Робота над згаданими вище проектами продовжується, сподіваємось на позитивний результат. В. О. Сухомлинський писав: «Не можна зводити духовний світ маленької людини до навчання. Якщо ми будемо прагнути до того, щоб всі сили душі дитини були поглинені уроками, життя його стане нестерпним. Він повинен бути не тільки школярем, але перш за все людиною з багатограними інтересами, запитами, прагненнями» [4].

Метод проєктів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію наявних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти). Активне включення учнів у зміст тих або інших проєктів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі.

Проєктна діяльність у нашому закладі передбачає роботу в різновіковому колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг роботи у спільних проєктах примушує учнів об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціалізовану особистість, працюючи у команді, діти вчать взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності.

Досвід свідчить, що найскладніше самостійно розподіляти обов'язки. Важливо зазначити, що тут слід дотримуватися принципу «кожний робить те, що зможе зробити краще інших». Становленню особистості сприяє також необхідність допомогти один одному, здійснювати взаємооцінювання, критикувати, а найголовніше – нести відповідальність за свою роботу перед собою, своєю групою, колективом. А це вже не що інше, як азбука моральної культури, що тісно переплітається з успіхами в оволодінні навчальною програмою, яку Сухомлинський вважав надзвичайно важливою для виховання справжнього громадянина, що не втратило своєї актуальності і в сучасному світі.

Важливу роль Сухомлинський відводив вихованню красою. Він пропонував використовувати красу природи, красу слова, музики і живопису. Цілком підтримую думку, що педагог має не тільки навчити дитину знати і розуміти мистецтво, а й сформуувати в неї потребу милуватися природою і творами мистецтва, навчити творити прекрасне, насолоджуватися прекрасним, створеним власними руками. На мою думку, кожна дитяча робота – це неповторна цінність, безцінний витвір фантазії та уяви, що заслуговує на

визнання та увагу.

Василь Олександрович радив педагогам і батькам вчити дітей добру, любові, милосердю. Для цього треба, щоб діти постійно бачили гуманістичний зміст вчинків і поведінки тих, хто їх оточує: рідних, близьких, вчителів, дорослих. Дитина не повинна вирости байдужою, черствою, вона має зростати у постійному піклуванні про оточуючий світ рослин, тварин, людей, доглядати і допомагати їм. Тому намагаюся власним прикладом виховувати ці життєво необхідні цінності, особливо в такій важкій для нашої країни час. Це і волонтерство з перших днів війни, і турбота про близьких, і взаємодопомога в класному колективі [6].

Повністю підтримую погляди Сухомлинського щодо особистості вчителя, до якої ставив підвищені вимоги, вважаючи цю професію людинознавством: досконале знання свого предмета, глибока любов до нього в поєднанні з любов'ю до дитини, уміння управляти її розумом і почуттями, виховувати в дітях доброту, людяність, сердечність, готовність прийти на допомогу та ін. Вчителем не можна бути лише в школі, особливо в сільській малокомплектній. Вчитель – публічна особа, яка повинна бути взірцем в усьому завжди і для всіх. Тільки такий вчитель в сучасному світі спроможний виховати творчу, відповідальну, конкурентоспроможну особистість, здатну відбудувати нашу Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти т. К.: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 162–175.
2. Сухомлинський В.О. Праця – основа всебічного розвитку людини. *Вибрані твори*: в 5-ти т. К.: Радянська школа, 1977. Т. 5. С. 145–159.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. *Вибрані твори* : в 5-ти т. К.: Радянська школа, 1977. Т. 3. С. 283–583.
4. Сухомлинський В. О. Павлицька середня школа: узагальнення досвіду навчально-виховної роботи в сільській середній школі. М., 1979. С. 60.
5. Треба Г. Проєктна діяльність як чинник формування професійної компетентності майбутнього фахівця (за педагогічною спадщиною Василя Сухомлинського). URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14009/1/78.pdf>.
6. URL: http://berezan-school2.edukit.kiev.ua/metodichna_robota/tvorcha_pedagogichna_spadschina_v_o_suhomlinsjkogo/?prnt=prnt.
7. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100bmfms-9046.docx.html>.